

بردسی نقی

جنگ روانی

سید محمد علی آل ہاشم

مشخصات کتاب

نام: بررسی فقهی جنگ روانی

نویسنده / نویسندگان: سیدمحمدعلی آل‌هاشم

قطع کتاب: وزیری

تعداد صفحه: ۳۲۴

رده سنی: بزرگسال

شابک / شابم: ۲ - ۸۸۹۹۳۸ - ۹۶۴ - ۹۷۸

شناسه مجوز: ۳۳۸۱۳۵ - ۵۷۹۰۴ - ۹

مشخصات ناشر:

نام ناشر: مهدآزادی

شماره پروانه نشر: ۷۹۶

■ عنوان: بررسی فقهی جنگ روانی

■ نویسنده: سیدمحمدعلی آل‌هاشم

■ انتشارات: مهدآزادی

■ طرح روی جلد: مهدی باغبان نوین

■ قطع: وزیری ۳۲۴ صفحه

■ صفحه‌آرا: رجعتی (۰۹۱۴۹۱۷۵۲۷۳)

■ چاپ و ویرایش دوم با تجدیدنظر و اضافات: تابستان ۱۳۹۹

■ لیتوگرافی: واژه

■ چاپ: امین

■ صحافی: نگارگران

■ تیراژ: ۳۰۰۰

■ شابک: ۲ - ۸۸۹۹۳۸ - ۹۶۴ - ۹۷۸

■ قیمت: ۶۰۰۰۰۰ ریال

■ به سفارش اداره کل اوقاف و امور خیریه آذربایجان شرقی تلفن: ۰۴۱۳۳۳۴۲۳۵۸

■ مرکز پخش: انتشارات آوای تمدن

اهداء

این اثر ناچیز، تقدیم می‌شود به پیشگاه تنها بهانه آفرینش عالم خلقت، آخرین پیام آور الهی، حضرت محمد مصطفی ﷺ که اخلاق را به مرحله اتمام و اکمال رساند. و نیز برگزیدگان از خاندان پاکش ﷺ، لاسیما قطب عالم امکان حضرت بقیه الله عنه السلام و تمام آلله‌هایی که در راه دین و میهن، جان فداء کردند تا امروز، نیت پاک و خون سرخ‌شان، سرمایه‌ای گران‌سنگ و موثر و پیام‌آور مسئولیتی خطیر و سنگین باشد، برای افسران جنگ نرم. از خداوند سبحان مسئلت دارم، سنگینی این رسالت را آسان و اجر آنان که در حد توان به این مهم اهتمام دارند را، دوچندان فرماید. آمین.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مركز بحوث إسلامية
مركز بحوث إسلامية
مركز بحوث إسلامية

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أفضل أنبيائه وخاتم رسله، وعلى آله الذين أذهب الله عنهم الرجس وطهرهم تطهيراً.
«أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ أَلْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ. وَهُوَ لِيَأْسَ الْتَقْوَى، وَدِرْعُ اللَّهِ الْخَصِيئَةِ، وَجَنَّةُ الْوَيْفَةِ.»^(١)

ثم إنَّ العدو تارة يقاتل المسلمين بالأسلحة المادية، وأخرى يقاتلهم بالحرب النفسية، ولعلَّ ضرر الثاني أشدَّ من الأوَّل لأنه يؤثر في إضعاف معنويات الجيش وعزائمهم ويضيق عليهم أهدافهم، فالوقوف بوجه هذا الأسلوب من الحرب يتطلب التعرف على الأساليب التي يتبعها العدو في نشر سمومه ودعاياته في صفوف المقاتلين، ووضع العلاج لها ودفع شرِّها.

وقد أعجبتني هذه الرسالة التي بين يدي القارئ، حيث بذل مؤلفها غاية جهده في هذا الموضوع الذي لم يسبقه إليه غيره - حسب ما أعلم - فجاءت الرسالة جامعة لكلِّ مقومات القبول لنيل هذه الشهادة السامية، كيف لا وقد قام بتأليفها العالم الجليل حجة الإسلام السيد محمد علي آل هاشم حفظه الله تبارك وتعالى ووقفه لما يحب ويرضى.

وأنا شخصياً أبارك له هذه المنزلة العلمية والتقدم الفكري، عسى أن تكون هذه الرسالة باكورة خير لأبحاث نافعة أخرى.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

جعفر سبحاني

قم - مؤسسة الإمام الصادق

٢٩ ربيع الثاني، ١٤٣٩: ٢٧ دى ماه ١٣٩٦

ترجمه تقریظ حضرت آیت‌الله‌العظمی سبحانی (مدظله‌العالی)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ستایش بر خداوند پروردگار جهانیان و درود بر بهترین پیامبران او و خاتم رسولانش و اهل بیت طاهرین آن حضرت، آنان که خداوند، پاک و پاکیزه‌شان کرد و هر نوع آلودگی و پلیدی را از ساحت‌شان دور ساخت.

اما بعد، «فَإِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ وَهُوَ لِبَاسِ التَّقْوَى، وَدِرْعُ اللَّهِ الْحَصِينَةُ، وَجُنَّتُهُ الْوَيْثِقَةُ»^۱

«پس از ستایش پروردگار؛ جهاد در راه خدا، دری از درهای بهشت است، که خداوند آن را بر روی دوستان مخصوص خود گشوده است. جهاد، لباس تقوا، و زره محکم، و سپر مطمئن خداوند است.»

همانا گاهی دشمن با اسلحه و ابزارآلات مادی بر علیه مسلمانان، جنگ به راه می‌اندازد. و گاهی با جنگ روانی، وارد کارزار می‌گردد. و در مواقع و مواردی اثر جنگ روانی در تضعیف معنویات، و اراده رزمندگان مسلمانان و تضعیف اهداف‌شان، مؤثرتر است.

بنابراین، اطلاع و آگاهی به این نوع از جنگ‌ها، مستلزم شناخت شیوه‌هایی است که دشمن در انتشار و تبلیغ سموم و ادعاهای غیر واقعی

خود، در صفوف رزمندگان و جنگجویان مسلمانان دنبال می‌کند. و همچنین چاره‌اندیشی و شناخت راه‌ها و اسلوب دفع شر آنهاست. حقیقتاً رساله پیش‌رو، موجب شگفتی من شد، چرا که مؤلف آن نهایت سعی و تلاش خود را در این موضوع (جنگ روانی) به کار بسته است تا آنجا که من اطلاع دارم تاکنون مسبوق به سابقه نبوده است.

بنابراین، رساله حاضر جامع همه معیارهای پذیرش، برای به دست آوردن این گواهی‌نامه والا^۱ را داراست. چرا که عالم جلیل‌القدر حجت‌الاسلام سیدمحمدعلی آل‌هاشم که خداوند حفظش کند و به آنچه مورد رضایت و خوشنودی اوست موفقش بدارد با تمام توان برای تألیف آن همت گماشته است.

و اینجانب شخصاً این جایگاه علمی و پیشتازی فکری را به وی تبریک می‌گویم. امید است نوشتار حاضر سرآغاز خوبی برای مباحث و تحقیقات مفید دیگری باشد.

والسلام علیکم ورحمه... و برکاته

جعفر سبحانی

قم - مؤسسه امام صادق (ع)

۲۹ ربیع‌الثانی ۱۴۳۹ - ۲۷ دی‌ماه ۱۳۹۶

فهرست مطالب

۱۱	سخن آغازین.....
۱۵	بیشگفتار.....
۲۰	تقدیر و تشکر.....
۲۱	مقدمه.....
۲۷	بخش اول - مفاهیم و کلیات.....
۲۹	فصل اول: مفاهیم.....
۳۰	واژه فقه.....
۳۲	فقه در اصطلاح.....
۳۳	واژه احکام.....
۳۵	دو مطلب.....
۳۵	۱ - عناصر تعاریف حکم.....
۳۶	۲ - تعریف مختار.....
۳۸	جهاد.....
۳۸	جهاد در لغت.....
۳۹	جهاد در اصطلاح.....
۳۹	بحث و بررسی.....
۴۱	جنگ.....
۴۱	جنگ در لغت.....
۴۲	جنگ در اصطلاح.....
۴۴	روان.....
۴۴	روان در لغت.....
۴۵	روان در اصطلاح.....
۴۵	جنگ روانی در اصطلاح.....
۴۷	تجزیه و تحلیل.....
۴۸	بحث و بررسی.....
۴۸	۱ - آیا جنگ روانی واقعاً جنگ است؟.....
۵۱	۲ - آیا «جنگ روانی»، عنوان درستی است؟.....
۵۳	۳ - تا چه اندازه می‌توان، «جنگ روانی» را با رویکرد فقهی بررسی کرد؟.....

۵۵	فصل دوم: کلیات
۵۵	گفتار اول: انواع حکم
۵۵	حکم تکلیفی و حکم وضعی
۵۷	اقسام حکم تکلیفی
۵۸	حکم واقعی و حکم ظاهری
۶۰	تقسیم حکم واقعی به اولی و ثانوی
۶۱	گفتار دوم: انواع جنگ روانی
۶۵	گفتار سوم: انواع جهاد و دفاع
۷۵	بخش دوم - ماهیت جنگ روانی و مصادیق آن
۷۷	فصل اول: ماهیت جنگ روانی
۸۰	گفتار اول: نقد و بررسی دیدگاه کارشناسان غربی در ماهیت جنگ روانی
۹۱	نقد و بررسی
۹۳	گفتار دوم: نقد و بررسی دیدگاه اندیشمندان اسلامی در ماهیت جنگ روانی
۹۳	الف) دیدگاه‌های اسلام در ابعاد روانی جهاد
۱۰۱	توضیح
۱۰۶	ب) دیدگاه‌های مسلمانان در ابعاد روانی جهاد
۱۰۸	نقد و بررسی
۱۱۱	جمع‌بندی
۱۱۱	۱ - هدف جنگ روانی
۱۱۲	۲ - ابزارهای جنگ روانی
۱۱۳	۳ - شیوه‌های جنگ روانی
۱۱۵	فصل دوم: مصادیق جنگ روانی با شاخصه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، نظامی
۱۱۸	گفتار اول: جنگ روانی اقتصادی
۱۱۸	۱ - تبلیغ دولت‌های رفاه
۱۲۰	۲ - تهدید به اعمال تحریم و محاصره اقتصادی یا اقدام در این جهت
۱۲۳	۳ - تغییر باورها و رفتارهای اقتصادی
۱۲۵	۴ - الگوسازی‌های اقتصادی کاذب
۱۲۶	گفتار دوم: جنگ روانی اجتماعی
۱۲۶	۱ - اجتماعات مجازی به جای اجتماعات حقیقی
۱۲۷	۲ - ارتباطات آزاد به جای ارتباطات تعریف شده
۱۲۹	گفتار سوم: جنگ روانی سیاسی و نظامی
۱۳۱	بحث و بررسی
۱۳۳	فصل سوم: مصادیق خارجی جنگ روانی
۱۳۳	الف) جنگ روانی در صدر اسلام
۱۳۳	شعر و شاعری

۱۳۷	رجز خوانی.....
۱۳۹	مکاتبه.....
۱۴۲	پرچم و بیرق.....
۱۴۳	شمارها.....
۱۴۵	بحث و بررسی.....
۱۴۵	جنگ روانی در دوران معاصر.....
۱۶۱	جمع‌بندی.....

بخش سوم - احکام مصادیق جنگ روانی..... ۱۶۳

۱۶۵	فصل اول: مقتضای اصل اولی و ثانوی در جنگ روانی.....
۱۶۷	گفتار اول: مقتضای اصل اولی در جنگ روانی.....
۱۶۷	الف) دیدگاه انسانی به جنگ.....
۱۷۴	ب) دیدگاه اسلامی به جنگ.....
۱۷۶	رویکرد کلامی.....
۱۷۹	اشکال.....
۱۸۰	پاسخ.....
۱۸۱	رویکرد جامعه‌شناختی.....
۱۸۵	رویکرد تاریخی.....
۱۹۰	رویکرد فقهی.....
۱۹۶	جمع‌بندی.....
۲۰۴	اشکال.....
۲۰۷	پاسخ.....
۲۱۰	گفتار دوم: مقتضای اصل ثانوی در جنگ روانی.....
۲۱۰	۱ - اصل اضطرار.....
۲۱۱	۲ - اصل دفاع مشروع.....
۲۱۴	بحثی رجالی.....
۲۱۴	۳ - اصل مقابله به مثل.....
۲۱۵	مستند بحث.....
۲۱۷	نقد و بررسی و جمع‌بندی.....
۲۱۹	فصل دوم: نقد و بررسی آراء و ادله در احکام مصادیق جنگ روانی.....
۲۲۰	گفتار اول: حکم شایعه پراکنی در جنگ روانی.....
۲۲۰	الف - شایعه در معنای امروزی.....
۲۲۳	ب - شایعه در ادبیات دینی.....
۲۲۴	ج - شایعه در کاربرد نظامی.....
۲۲۶	بررسی رجالی.....
۲۲۷	نظر مختار.....

۲۳۱ گفتار دوم: حکم تحریک احساسات با تعصبات مذهبی، قومی در جنگ روانی
۲۳۳ نظر مختار
۲۳۴ اشکال
۲۳۷ گفتار سوم: حکم تفرقه اندازی در جنگ روانی
۲۳۸ ایراد
۲۴۰ پاسخ
۲۴۱ نظر مختار
۲۴۲ گفتار چهارم: حکم بزرگ‌نمایی و کوچک‌نمایی در جنگ روانی
۲۴۲ نظر مختار
۲۴۳ گفتار پنجم: حکم دروغ‌پردازی در جنگ روانی
۲۴۷ بحثی رجالی
۲۴۸ پاسخ نخست
۲۴۹ پاسخ دوم
۲۵۳ نظر مختار
۲۵۷ بحثی رجالی
۲۶۱ گفتار ششم: نقد و بررسی دیدگاه علمای عامه در حکم جنگ روانی
۲۶۳ بحث و بررسی
۲۶۸ نقد و بررسی
۲۶۸ جمع‌بندی
۲۷۱ فصل سوم: پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی - کاربردی
۲۷۱ گفتار اول: جمع‌بندی، یافته‌ها و نتیجه‌گیری
۲۷۴ گفتار دوم: پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی - کاربردی
۲۷۶ گفتار سوم: کیفیت اجرایی کردن پیشنهادها
۲۷۷ فهرست‌ها
۲۷۹ فهرست آیات
۲۸۳ فهرست روایات
۲۸۵ فهرست اعلام
۲۹۹ فهرست اماکن
۳۰۳ فهرست کتاب‌ها
۳۱۱ منابع و مأخذ

سخن آغازین

خداوند سبحان مولاست و ما عبدیم و عبد باید تسلیم اوامر مولا باشد و با تطبیق خواسته‌های او بر سلوک عملی در ابعاد و شئون مختلف زندگی به ترقی و کمال برسد و برای رسیدن به کمال باید، اولاً: با حلال و حرام و اوامر و نواهی او آشنا شود و ثانیاً: به آن جامه عمل بپوشاند. و روشن است آنچه می‌تواند این غرض را تأمین کند، «فقه» است، فقهی که برگرفته از آیات یا روایات نبی اعظم اسلام ﷺ و سنت مکرم او و یا نشأت‌گرفته از روایات و سیره وارثان حضرت رسول ﷺ، وارثان صادقی که همه روایات خود را میراث آن حضرت می‌دانند و همه آثار خود را برگرفته از آثار آن بزرگوار معرفی کرده‌اند چنان که امام باقر علیه السلام به جابر فرمود: «یا جابر... لکننا نفتیهم بأثار من رسول الله...»^۱

اگر هدف از خلقت انسان این است که در قدم اول خدا را بشناسد، «ان الله عزوجل ما خلق العباد الا ليعرفوه»^۲ و در گام بعد به بندگی و عبادتش روی آورد، «و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون»^۳ و با بندگی او و سرسپردن

۱ - بصائر الدرجات، ص ۳۲۰، ح ۴، باب ۱۴.

۲ - علل الشرایع، باب ۹، ح ۱.

۳ - ذاریات، ۵۶.

بر آستان او، از عبادت و بندگی غیر او بی‌نیاز شود، «... فاذا عرفوه عبوده فاذا عبوده استغفوا بعبادته عن عباده ماسواء»^۱ و اگر عبادت و بندگی شیوه‌نامه و آیین‌نامه عملی می‌خواهد، همان چیزی که عقل از تهیه و تنظیم آن عاجز و تنها خالق انسان است که با آگاهی از مصالح و مفاسد امور می‌تواند جعل قانون کند و مقررات عملی و شیوه‌نامه بندگی را تدوین نماید. اگر این همه مورد قبول است، باید بدانیم که «فقه» چیزی غیر از شیوه‌نامه بندگی و آیین‌نامه زندگی نمی‌باشد. و حقیقت «فقه» و فلسفه جعل احکام و مسائل فقهی رسیدن به عبودیت حضرت حق است، «کفا بالمرء فقها اذا عبدالله»^۲ عبودیتی که چیزی غیر از اطاعت پروردگار و عمل به واجبات و ورع در دین خدا و دوری از محرّماتش نیست، «افضل الفقه الورع فی دین الله و العمل بطاعته»^۳.

از یک سو، ما معتقدیم اسلام و مبانی و اصول آن مخصوص «عصر و زمان معین» و «قوم خاص» و «مکان محدودی» نیست، بلکه تمام پهنه زمان و مکان قلمرو اسلام است.

از دیگر سو، هر روز موضوع تازه‌ای در زندگی انسان‌ها پیدا می‌شود که حکم تازه‌ای را می‌طلبد و باید فقه اسلامی جوابگوی آن باشد.

این امر پدیده مبارکی است که محققان و فقیهان اسلام را هر روز وادار به غور و مطالعه بیشتر و دقیق‌تر و عمیق‌تر در مبانی فکری و اصولی و فروع احکام و قواعد فقه می‌کند و مسائل تازه‌ای برای آنان کشف می‌شود.

۱- علل الشرایع، باب ۹، ح ۱.

۲- کنز العمال، ج ۱۰، ص ۱۵۵، ح ۲۸۷۹۴.

۳- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۶، ص ۷۱.

به همین دلیل امروز شاهد و ناظر کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها و مقالات فراوانی هستیم که در پهنهٔ مسائل مستحدثه به وجود آمده است. و کتاب حاضر (بررسی فقهی جنگ روانی) که عنوان رساله دکتری (سطح چهار حوزوی) محقق مدقق فاضل ارجمند حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر سید محمد علی آل‌هاشم نماینده محترم ولی فقیه در استان و امام جمعه معزز تبریز است که عالمانه و فقیهانه به یکی از موضوعات جدید و مستحدثه روز (جنگ روانی) پرداخته‌اند و با پرداخت به این موضوع - که همواره مورد توجه و تأکید مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مقابلهٔ استکبار جهانی علیه انقلاب اسلامی و ملت عزیز ایران اسلامی است و فرموده‌اند: «من برنامه‌های استکبار جهانی علیه انقلاب اسلامی و ملت عزیز ایران را در سه جمله خلاصه می‌کنم، اول: جنگ روانی، دوم: جنگ اقتصادی و سوم: مقابله با پیشرفت و اقتدار علمی...، جنگ روانی یعنی چه؟ هدف جنگ روانی مرعوب کردن است، کی را می‌خواهند مرعوب کنند؟ ملت که مرعوب نمی‌شود... مسئولان را، شخصیت‌های سیاسی را به قول معروف نخبگان را، اینها را می‌خواهند مرعوب کنند. اراده عمومی را می‌خواهند تضعیف کنند»^۱. - موجب آگاهی، شناخت، بصیرت و معرفت نخبگان و جامعه شده‌اند و در تعریف این اثر همین بس که حضرت آیت‌الله العظمی سبحانی در تقریظی با تبریک جایگاه علمی و پیشتازی فکری مؤلف محترم، نوشته‌اند: «حقیقتاً رساله پیش‌رو موجب شگفتی من شد چرا که مؤلف آن نهایت سعی و تلاش خود را در این موضوع (جنگ روانی) به کار بسته است تا آنجا که من اطلاع دارم

۱ - بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در حرم مطهر امام‌رضاع، ۱۳۸۶/۱/۱.

تاکنون مسبوق به سابقه نبوده است».

در پایان ما نیز به نوبه خود خلق این اثر ماندگار را به مؤلف عزیز و فرزانه آن تبریک عرض نموده، به همه شهیدان راه فضیلت و عدالت، خصوصاً راهیان کوی شهادت در جای جای کشور اسلامی عزیزمان به ویژه امام شهیدان حضرت روح الله که قافله سالار خیل عظیم انقلاب و نظام بوده و شاگردان مکتبش به ویژه سردار سلیمانی عزیز درود می فرستیم و ارادت می ورزیم و در سایه وجود مهدی موجود موعود (عج) پایداری و طول عمر مقام عظمای ولایت حضرت امام خامنه‌ای در نیل به آرمان‌های بلندش که همانا آرمان‌های اصیل اسلامی است. از خداوند متعال مسئلت می نماییم و از الطاف کریمانه حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین حاج آقا آل‌هاشم که افتخار چاپ و نشر این اثر فاخر را به اداره کل اوقاف و امور خیریه آذربایجان شرقی بخشیدند، سپاس‌گزاری می نماییم و قدردان زحمات عزیزانی که در چاپ و نشر این کتاب ساعی بوده‌اند هستیم و تشکر می کنیم.

والسلام علی من اتبع الهدی

سیدشهاب‌الدین حسینی

مدیر کل اوقاف و امور خیریه استان آذربایجان شرقی

بیست و ششم شوال ۱۴۴۱

۱۳۹۹/۰۳/۲۹

پیشگفتار

«جنگ روانی» گرچه پیشینه‌ای به قدمت تاریخ جنگ‌های بشر دارد، امروزه از جهت ابعاد و ماهیت با گذشته تفاوت‌های بسیاری پیدا کرده است. چرا که دستاوردهای نظری و عملی بشر در حوزه‌های گوناگون، در خدمت این پدیده موثر و کارساز قرار گرفته و آن را بسیار پیچیده، متمایز از گذشته و از جهاتی جدید و نو نموده است.

ویژگی‌های یادشده، باعث شده هیچ نظامی، حتی نظام‌های اسلامی، نتوانند نسبت به آن بی‌توجه و از به کارگیری آن غفلت ورزند. در عین حال لازم است این نظام‌ها در این خصوص، ملاحظات دینی و خطوط مذهبی را چون هر مساله و مقوله دیگری، رعایت نمایند.

نوشتار حاضر، پیرو این دغدغه در پی آن است تا با روش نقلی، بررسی نماید که ماهیت، مصادیق و احکام جنگ روانی کدام است؟

در این رابطه، اسناد و متون حدیثی و فقهی شیعه و تا حدودی نیز عامه بخصوص در باب جهاد، مرور شده و با فیش‌برداری از تاملات و مجاهدت‌های فقهی ایشان، دیدگاه‌هایی که با بحث یادشده، ارتباط داشتند، استخراج و جمع‌بندی و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های این بررسی نشان می‌دهد، «جنگ روانی» نیز در اسلام همچون

بحث جهاد، با مقوله‌ای به نام «اخلاق» کاملاً آمیخته و در هم تنیده است و نمی‌تواند به آن بی‌اعتناء بماند و این مهم‌ترین وجه تمایز «جنگ روانی» در اسلام و غیراسلام است. به همین جهت عبور از مرزهای اخلاق و اصل دعوت و دست‌یازی به جنبه‌هایی از جنگ روانی که در متن شریعت، مجوز و تاییدی ندارد، تنها محدود به موارد خاص و در صورت وجود دلیل‌های دیگری چون استفاده از اصول ثانوی، مقدور است.

جمهوری اسلامی ایران بر پایه اعتقاد عمیق و راسخ ملت ایران به اسلام و ولایت شکل گرفت و استوار ماند و چون شجره طیبه، ریشه در قلب‌ها کرد و شاخ و برگ آن عالم را با امید و نشاط و روشنایی آشنا ساخت.

به همین جهت نظام جمهوری اسلامی ایران، ظرفیت بس عظیمی از ایمان‌ها، باورها و حضور مردمی را در خود دارد. بیداری جهانی و تغییر در نظام سلطه و مدیریت جهان به واسطه همین ظرفیت عظیم است. دشمنی بی‌وقفه استکبار جهانی و صهیونیسم بین‌الملل و منافقین کوردل از روز پیدایش و برابایی حکومت الله در ایران، نشان‌دهنده پویایی و سلامت نظام جمهوری اسلامی و عمق عناد و زشت‌خویی آنان است. دشمن از هر نشانه‌ای که در داخل ایران از سوی کج‌فهم‌ها، خواص بی‌بصیرت و دوستان نادان به عنوان اعتراض و مخالفت - و گاه به غلط - دریافت می‌کند، بلافاصله دست‌اندرکار هجمه‌ای سنگین می‌شود تا شاید به آرزوی دیرین خود در استحاله یا واژگونی نظام عدالت‌خواه و اسلامی ایران برسد. جنگ نرم مهم‌ترین دستور کار استکبار در مبارزه با نظام جمهوری اسلامی است و فتنه سال ۱۳۸۸ در امتداد فتنه‌های گذشته، ظهور و بروز جنگ نرم دشمن بود.

جنگ نرم نبردی همه جانبه، تدریجی، متناوب و منعطف است که اهداف داخلی آن دربرگیرنده فروپاشی، استحلال و بی‌ثبات‌سازی است. در بعد داخلی، از جنگ نرم در تاکتیک‌های مختلفی نظیر: مشروعیت‌زدایی، اعتقاداتزدایی از نظام، ایجاد نارضایتی و... استفاده می‌شود.

جنگ نرم در جای‌جای بیانات و رهنمودهای رهبر فرزانه انقلاب حضرت آیت‌الله العظمی امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) دیده می‌شود، چنان که معظم‌له در دیدار اقشار مختلف مردم می‌فرمایند:

«در جنگ روانی و آنچه که امروز به او جنگ نرم گفته می‌شود در دنیا، دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آنها را منهدم کند.»^۱

«حرکت عظیم انقلاب اسلامی، یک حرکت تمام شده نیست. حالا یک گوشه از لشکر آن من و شماتیم که حالا یک ذره مثلاً اهل ادب و فرهنگ و اینها محسوب می‌شویم: «و لله جنود السموات و الارض»؛ «لشکر او زمین و آسمان نمی‌شناسد»؛ «و کان عزیزا حکیما»؛ خدا عزیز است - عزیز یعنی غالب لایغلب، یعنی بی‌نیاز از همه - من و شما هم حالا یک گوشه‌ای از کار را در دست می‌گیریم. این حرکت عظیمی که با انقلاب اسلامی شروع شد، یک حرکت تمام شده نیست؛ مطلقاً تمام شده نیست، آن حرکت ادامه دارد. همین‌که حالا معمول شده که در بیان‌ها و در تلویزیون و توی تبلیغات و توی دادگاه و توی زبان همه، می‌گویند: جنگ نرم؛ راست است، این یک واقعیت است؛ یعنی الان جنگ است. البته این حرف را من امروز نمی‌زنم، من از بعد از جنگ - از سال ۶۷ - همیشه این را گفته‌ام؛ بارها و بارها. علت این است که من صحنه را می‌بینم؛ چه بکنم اگر کسی نمی‌بیند؟! چه کار کند انسان؟! من دارم می‌بینم صحنه را، می‌بینم تجهیز را، می‌بینم صف‌آرایی‌ها را، می‌بینم دهان‌های با حقد و غضب گشوده شده و دندان‌های

با غیظ به هم فشرده شده علیه انقلاب و علیه امام و علیه همه این آرمان‌ها و علیه همه آن کسانی که به این حرکت دل بسته‌اند را؛ اینها را انسان دارد، خب چه کار کند؟ این تمام نشده، چون تمام نشده، همه وظیفه داریم. وظیفه مجموعه فرهنگی و ادبی و هنری هم وظیفه مشخصی است: بلاغ، تبیین، بگوئید، خوب بگوئید، من همیشه تکیه بر این می‌کنم: بایستی قالب را خوب انتخاب کنید و هنر را بایستی تمام عیار توی میدان بیاورید؛ نباید کم گذاشت، تا اثر خودش را بکند.»^۱

«جنگ نرم؛ یعنی جنگ به وسیله ابزارهای فرهنگی، به وسیله نفوذ، به وسیله دروغ، به وسیله شایعه پراکنی.»^۲

«جنگ نرم یعنی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم.»^۳

«در جنگ نرم و جنگ روانی هدف دشمن این است که محاسبات طرف مقابل را عوض کند.»^۴

«شما افسران جوان جنگ نرم هستید و عرصه جنگ نرم، بصیرتی عمارگونه و استقامتی مالک‌اشتروار می‌طلبید؛ با تمام وجود خود را برای این عرصه آماده کنید.»^۵

«امروز هدف جنگ نرم دشمن و جنگ پنهان دشمن، این است که مردم را از عرصه جهاد و مقاومت دور کند، مردم را به نسبت به آرمان‌ها بی تفاوت کند.»^۶

۱ - دیدار جمعی از شعرا، ۱۳۸۸/۶/۱۴.

۲ - دیدار جمع کثیری از بسیجیان کشور، ۱۳۸۸/۹/۴.

۳ - همان.

۴ - دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۵/۱۶.

۵ - همان، ۱۳۹۲/۸/۱۲.

۶ - اعضای ستادهای برگزاری کنگره شهدای استان‌های کهگیلویه و بویراحمد و خراسان شمالی،

۱۳۹۵/۷/۵.

«در جنگ نرم، در جنگ عمیق، در جنگ فرهنگی، شما در یک مرحله پیروز می‌شوید اما این به معنای پیروزی دائمی نیست؛ باید انتظار داشته باشید که طرف مقابل مجدداً خودش را آماده کند، جمع و جور کند و حمله بکند.»^۱

«در جنگ‌های عمقی که به آن گفته می‌شود جنگ نرم، برخلاف جنگ‌های نظامی، نتایج کوتاه‌مدت تعیین‌کننده نیست، جنگ طول می‌کشد.»^۲

«جنگ نرم یک عرصه بسیار وسیعی است و روز به روز هم با گسترش این فضای مجازی دارد گسترده‌تر می‌شود و خیلی هم خطرناک‌تر از جنگ سخت است.»^۳

«در جنگ سخت، جسم‌ها به خاک و خون کشیده می‌شوند، [ولی] روح‌ها پرواز می‌کنند و می‌روند به بهشت؛ [اما] در جنگ نرم، اگر خدای نکرده دشمن غلبه بکند، جسم‌ها پرواز می‌شوند و سالم می‌مانند، [ولی] روح‌ها می‌روند به قعر جهنم؛ فرقی این است؛ لذا این خیلی خطرناک‌تر است.»^۴

«پیام شهیدان به ما چیست؛ این مهم است. *وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلْأَخَوْفُ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ*؛^۵ این پیام شهیدان است. امروز همه تلاش دشمنان ملت ایران در جنگ نرم چیست؟ این است که ملت ایران را اندوهگین و ناامید و ترسیده و مانند اینها بکنند، وادار کنند، ملت ایران را که از ورود در میدان برسد، مأیوس باشد؛ پیام شهدا نقطه مقابل این است: *أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ*؛^۶ خوف و حزن برداشته است در میدان شهادت.»^۷

۱ - دیدار نخبگان علمی جوان، ۱۳۹۵/۷/۲۸.

۲ - همان.

۳ - دیدار بسیجیان، ۱۳۹۵/۹/۳.

۴ - همان.

۵ - آل عمران، ۱۷۰.

۶ - یونس، ۶۲.

۷ - دیدار دست‌اندرکاران کنگره بزرگداشت شهدای استان کرمان، ۱۳۹۵/۶/۹.

تقدیر و تشکر

شکرگزاری، سنتی الهی است که خداوند سبحان از راه لطف و امتنان به بندگانش آموخته تا بهانه‌ای باشد برای افزودن بر نعمات و برکاتش

«وَ إِذِ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ»^۱

بر خود لازم می‌دانم از مرجع عالیقدر حضرت آیت‌الله‌العظمی سبحانی «دامت برکاته» که با عنایت خاص، بعد از مطالعه این نوشتار حقیر را مورد الطاف بیکران خود قرار داده‌اند، سپاسگزار باشیم. و توفیقات روزافزون معظم‌له را از درگاه خداوند همتا آرزو مندیم.

همچنین از راهنمایی‌ها، صبر و حوصله‌ای که اساتید محترم، راهنما و مشاور، حجت‌الاسلام والمسلمین اکبر ترابی شهرضایی «مدظله‌العالی»^۲ و حجت‌الاسلام والمسلمین محمدعلی سرافراز «مدظله‌العالی» حفظه‌الله در طول انجام این رساله مبذول داشتند تشکر و قدردانی نموده و ضمن آرزوی توفیق و صحت و سلامت، از خداوند متعال، دوام توفیقات و طول عمر بابرکت را برایشان مسئلت نمایم. بمنه و کرمه.

سیدمحمدعلی آل هاشم

۱ - ابراهیم، ۷.

۲ - آن بزرگوار در قضیه کرونا به رحمت الهی پیوست.

مقدمه

سپاس و ستایش، خداوند رحمان و قادر متعال را سزااست که تقدیر ما را بر پیروی از آیین جامع و کامل و شامل «اسلام» قرار داد؛ آیینی که از امور اخروی پیروانش غفلت نکرده، بلکه آنها را تا بالاترین و عالی‌ترین سطح و درجه، مطرح و تضمین نموده که با عمل به آنها «مقام قرب الهی» را تحصیل و عامل به آنها در حد «قاب قوسین او ادنی» ترقی نموده و تعالی یابد. نیز، امور دنیوی او را به همان اندازه امور اخروی، ریز و جزئی، متناسب با سطح عقلانیت فردی و اجتماعی، برای تابعان و خواستارانش، ترسیم نموده و به تصویر کشیده، تا اگر دنیاگرا باشند، با عمل به آموزه‌های دینی که مبتنی بر فطرت انسانی است، دنیایشان را آباد و اهدافشان را محقق نمایند. و اگر آخرت‌گرا هستند، این آموزه‌ها را دست‌مایه‌ای قرار دهند تا افزون بر عمران و آبادانی دنیوی، به فلاح و رستگاری اخروی، دست پیدا کنند.

خداوندی که به مؤمنین، اذن جهاد داد و فرمود:

«أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بَأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ * الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمْتُمْ صَوَامِعَ وَبَيْعَ وَصَلَوَاتُ وَمَسَاجِدٍ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ

كَثِيرًا وَّ لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ»^۱

«به کسانی که جنگ بر آنان تحمیل گردیده، اجازه جهاد داده شده است چرا که مورد ستم قرار گرفته‌اند و خدا بر یاری آنها تواناست. * همان‌ها که از خانه و شهر خود، به ناحق رانده شدند، جز این که می‌گفتند: «پروردگار ما، خدای یکتاست!» و اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نکند، دیرها و صومعه‌ها و معابد یهود و نصارا و مساجدی که نام خدا در آن بسیار برده می‌شود، ویران می‌گردد! و خداوند کسانی را که یاری او کنند (و از آیینش دفاع نمایند) یاری می‌کند، خداوند قوی و شکست ناپذیر است.»

و همان‌گونه که قصاص را با چهره‌ای به ظاهر خشن، مایه تداوم حیات اجتماعی، آسایش روانی و امنیت اخلاقی و فیزیکی مردم قرار داد، جهاد را نیز، ابزاری برای پیش‌گیری از ظلم و ستم، تعدی و تجاوز و نقض حریم انسانی - ایمانی به‌ویژه حوزه‌های اعتقادی و فکری مومنان قرار داد.

قادر متعالی که به مومنان امر نموده:

«وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ»^۲

«هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها [دشمنان] آماده سازید! و (همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از اینها را که شما نمی‌شناسید و خدا آنها را می‌شناسد!»

در عین حال خود نیز همراه آنان شده و با امدادهای غیبی و ابزارهای

۱ - حج، ۳۹ - ۴۰.

۲ - انفال، ۶۰.

روانی، به ایشان کمک نموده تا در پاسداشت و نگاهداشت حوزه‌های ایمانی خود موفق عمل نموده و پیروز گردند، آنجا که می‌فرماید:

«سُئِلَ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرَّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا»^۱

«به زودی در دل‌های کافران به خاطر این که بدون دلیل، چیزهایی را برای خدا هم‌تا قرار دادند، رعب و ترس می‌افکنیم».

تا جایی که:

«وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرَّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ»^۲

«و در دل‌هایشان ترس و وحشت افکند، به گونه‌ای که خانه‌های خود را با دست خویش و با دست مؤمنان ویران می‌کردند پس عبرت بگیرید ای صاحبان چشم».

سلام و صلوات خداوند سبحان (عز اسمه) بر آخرین سفیر و فرستاده و پیام‌آور عالم غیب، محمد مصطفی ﷺ و خاندان پاکش که با صبر بر عبادت و اطاعت، الگوها و اسوه‌هایی شدند، برای بشریت که جلوه‌های رحمانی پیام الهی را با چشم خود در سیره و روش زندگی و بیان و سلوک این بزرگواران ببینند و درک کنند. که حتی خشن‌ترین و خوفناک‌ترین جلوه‌های زندگی بشری چون «جنگ و درگیری»، اگر به اخلاق دینی و سلوک اسلامی آراسته گردد تا چه اندازه می‌تواند محدود به حدود و اخلاقیات، تعالی‌بخش و معنوی و بالابرنده، فرعی و اقتضایی و در خدمت نیازها و الزامات فطری و انسانی و نه غریزه‌های حیوانی و شهوانی باشد. خاندانی که دست به شمشیر نزدند،

۱ - آل عمران، ۱۵۱.

۲ - حشر، ۲.

مگر با اذن الهی برای رفع ظلم و دفع تجاوز و برداشتن موانع ابلاغ پیام الهی. و اکنون این سیره و سلوک، در کنار ثقل مکتوب خداوند سبحان، منابع ارزشمندی فراهم نموده تا پس از سده‌ها، مومنان بتوانند از این سرچشمه‌های زلال نوشیده و در بیراهه‌ها و کج‌راهه‌ها، مسیر درست را شناخته از افراط و تفریط و سردرگمی در امان بمانند.

نیز درود و رحمت خداوند سبحان ﷻ، به ارواح پاک فقهای مجاهدی که سعی بلیغ کردند تا از این دو معدن لایزال، احکام زندگی فردی و اجتماعی مومنان را استخراج و در اختیار ایشان گذارند که اگر آن مجاهدت‌ها و مساهرت‌ها نمی‌بود، اکنون فرقه‌ناجیه شیعه یا در بن‌بست جمود و انجماد گرفتار بود یا در آشوب بی‌سامانی و بی‌نظمی دینی و فرقه‌ای.

زمانه‌ای که در آن زندگی می‌کنیم، هر روز و بلکه هر لحظه، مسئله‌های جدیدی پیش روی جامعه‌ایمانی می‌نهند که پاسخ‌گویی به آنها، بیش از گذشته اهمیت و ضرورت یافته است، نه فقط از این جهت که مومنان در حوزه عمل به تکلیف‌شان، نایستی با تاخیر و خلاء روبه‌رو گردند که از جهتی مهم‌تر و آن فرصت کم‌نظیر و بسیار ارزشمندی است که برای رشد ابعاد حکومتی، سیاسی و اجتماعی دین مبین اسلام، در پی پیروزی انقلاب اسلامی ایران فراهم آمده و با گذشت بیش از هزار سال، تکاپوهای فکری و عملی شیعیان به بار نشسته است.

توضیح این که: اکنون جهان به این الگوی تازه و ادعاهای ناب آن خیره شده و در انتظار آنند تا ببینند «چه می‌گوید» و «تا چه اندازه می‌تواند»؛ گروهی بر این امید هستند که اگر این نظام، گفته‌ها و ادعاهایش درست باشد، این مسیر را با قدرت بیشتری دنبال نمایند. و گروهی هراس از این

نکته دارند که اگر این انقلاب، توفیق یابد در برابر هزاران سال دروغ‌گویی به جهانیان مبنی بر این که دین قادر به ادارهٔ جامعه نیست چه پاسخی داده و با پایه‌های لرزان قدرت و مشروعیت خود چه کنند.

یکی از موضوعاتی که در شرایط حاضر، کار عملی و نظری گسترده‌ای در حوزه علوم مختلف به‌ویژه حوزه فقه می‌طلبد، «جنگ روانی» است که نسبت به جنگ سخت از جهت کاربرد، گسترده‌تر از جهت شیوه‌ها و ابزارها، پیچیده‌تر از جهت مصادیق، متنوع‌تر و از جهت مبانی نظری دینی و فقهی، دارای غنای کمتری است.